

Önkormányzati múlt

A „nemzeti haladás” külföldi kölcsönök által meghatározott útjai – az alföldi városok településfejlesztési lehetőségei a két világháború között

A magyarországi városok 20. századi fejlődéstörténetében meghatározó mérföldkönek számít a két világháború közötti időszak. 1925 után, a külföldi kölcsönök révén megindított infrastrukturális beruházások eredményeként, több vidéki nagyvárosban is jelentős fejlesztések kezdődtek meg, amelyek nemcsak a városkép átalakulását idézték elő, de a városrendezési, közmű- és szolgáltatásfejlesztési programok által elérhetőbbé tették a lakosság mind nagyobb lélekszámát koncentrálnó vidéki településtípusokat. A kölcsönök eredményeként a Trianon utáni magyar városokban számos olyan közüzemi fejlesztés, infrastrukturális, közegészségügyi, kulturális, oktatási beruházás valósult meg, amelyeket a forráshiánnyal és modernizációs kényszerrel egyszerre küzdő települések nem, vagy csak nagyon nehezen tudtak volna önerőből keresztülvinni. Az újonnan megépült közintézmények, iskolák, kórházak, bérházak, utak, szállodák eredményeként jelentősen átalakult a magyarországi városok képe, modernizálódott a városok szerkezete, a közműfejlesztések, a közegészségügyi, oktatási és kulturális építkezések révén jelentősen bővült a települések

által nyújtott szolgáltatások színvonala, javult az ott lakók életminősége

1925 után ez a modernizációs lehetőség – részben a már korábban megkezdett törekvések kiszélesítésével – több város esetében is a területi és funkcionális bővülési szándékot megfogalmazó, jövőorientált városfejlesztési koncepciók életre hívását eredményezte. Az ebben az időszakban megszületett településfejlesztési elképzeléseket – utalva ezek korábban példa nélküli volumenére – a kortársak gyakran a „nagy” jelzővel illették. Így találkozhatunk az egykori sajtóban és közbeszédben felbukkanó, a Trianon utáni városzerepek átalakulására is utaló „Nagy-Miskolc”, „Nagy-szeged”, „Nagydebrecen” koncepciókkal, vagy egy másik központi szerepre törekvő alföldi település esetében a „*Szolnok nem volt, hanem lesz!*” szállóigévé vált kijelentéssel. Tanulmányomban az alföldi városok két világháború közötti, a Speyer-kölcsönök felhasználásával összefüggésben megindított településfejlesztési elképzeléseit vizsgálom.

Az alföldi városok Speyer-kölcsönei és a hitelek felhasználása

1925. július 22-én napvilágot látott az 1925. évi XXII. törvénycikk a magyarországi városok külföldi kölcsönéről, amely lehetővé tette a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok részére, hogy „*a kormányhatóságilag engedélyezett hasznos beruházásaik költségeinek fedezésére külföldi értékre szóló, legfeljebb 1100 milliárd korona értéknek megfelelő külföldi, hosszú lejáratú, törlesztéses kötvénykölcsönt*” vegyenek fel.¹ A városok által felvehető külföldi hitelek lehetőségének kormányzati szintű biztosítása annak a nagyszabású stabilizációs programnak a részét képezte, amely az első világ-

háború és a trianoni békeszerződés utáni magyar nemzetgazdaság reorganizációját volt hivatott szolgálni.²

A népszövetségi kölcsön felvétele és a sikeres államháztartási stabilizációt követően gyorsulhatott fel az akut finanszírozási problémákkal küzdő önkormányzatoknak folyósított külföldi hitelek felvétele. A városok és megyék hitelezése céljából megindított záloglevél-kibocsátások a hosszú lejáratú külföldi kölcsönök mind meghatározóbb formájává váltak. (Tomka, 1996. 84–85.) 1925 nyarán zárultak le azok a tárgyalások, amelyek eredményeként a Speyer-bankház által folyósított 10 millió dollár értékű külföldi kölcsön révén összesen 48 vidéki magyar város jutott jelentős fejlesztési forrásokhoz. Mindez mégsem bizonyult elegendőnek, 1926-ban a magyar városok újabb – immár kedvezőbb feltételekkel kibocsájtott – 6 millió dollár értékű kölcsönt vettek fel a Speyer-bankháztól, s végül hasonló módon jutottak kommunális hitelekhez a vármegyék és a főváros is.

A magyar városok már a háborús években is arra kényszerültek, hogy fejlesztési elképzeléseiket háttérbe helyezve, kizárólag alapvető közigazgatási és intézmény-fenntartási kiadásait finanszírozzák, évtizedes elmaradások halmozódtak fel a közmű- és közúthálózat modernizációjára, a középületek karbantartására terén. (Statisztikai Évkönyv 1928. 35.) A lokális gazdaság lecsökkent teljesítőképessége, a lakosság mind alacsonyabb adóképesége, valamint a gyorsuló infláció a bevételek elapadását, a városi költségvetés megrendülését eredményezte. (Inántsý-Pap, 1938. 481.)

Több településen, így számos megyeszékhelyen is súlyos károkat okozott az idegen megszállás és a proletárdiktatúra, ami a háborút követő években jelentékeny újjáépítési kiadásokkal is terhelte a városok háztartását.³ Az alföldi városok esetében a román megszállás különösen jelentős károkat okozott, s e térség társadalmi feszültségei között hagyományosan jelen volt az agrár-túlnépesedés és urbanizációs folyamatok együttes hatásából származó szegénység, illetve munkanélküliség. A háború következményeiből és a nemzetgazdaság általános helyzetéből eredő szociális feszültségek így közvetlenül jelen voltak a városok életében, a rászorulókat – hadirokkantakat, özvegyeket, árvákat – és munkanélküli-

ek ellátása, az elmaradt közmunkák újraindítása komoly kihívást jelentett a városvezetés számára.

Az akut tökehiány a nagyobb települések közüzemeinek működését és így a lakosság ellátását is veszélyeztette már, ezért a Magyar Városok Országos Kongresszusa – a centenáriumi ünnepségét tartó Nyíregyházán – már 1924. szeptember 15-én is sürgette a városok hitelügyének rendezését.⁴ A magyar városok jelentős részénél nem hagyható figyelmen kívül az a funkcionális és strukturális modernizációs szükség sem, amely a trianoni békeszerződés területi elcsatolásából származott.

1920 után az alföldi nagyvárosok szerepe, közigazgatási és gazdasági funkciója is gyökeresen átalakult, több város határmenti településsé vált, korábbi gazdasági kapcsolatrendszerei, piac-körzetei alapvetően megváltoztak, a települések regionális szerepe átforgalmódott. A városhálózat kényszerű átalakulását, illetve a két világháború közötti településpolitika célkitűzéseit foglalta össze Klebelsberg Kunó miniszter a debreceni – ugyancsak a Speyer-kölcsönből megépített – Déri Múzeum avatásán tartott ünnepi beszédében: „*Sohase felejtsük el, hogy Trianonnal nemcsak az ország területének több mint kétharmad részét veszítettük el, de ez a kegyetlen békekötés megcsönkította Magyarország társadalmi rétegződését és az ország szociális strukturáját is. Elvesztettünk oly városi egyéniségeket is, mint Pozsony, Temesvár és Brassó. Ellenben megmaradt egy óriási központ, a főváros. Megmaradt egy vidék nagyon kevés várossal. Mindent el kell követni tehát, hogy a nemzet területi megoszlásában és társadalmi rétegződésében bekövetkezett zavar mielőbb elsimuljon. Ezért állítottuk fel Nagydebrecen és Nagyszeged eszményeit, amivel azt akartuk mondani, hogy ez a két nagy százezres város az urbanitás minden eszközével oly fokban erősödjék, hogy nyugati értelemben vett nagyvárossá legyen. Azok a városképző tényezők, melyek erre legmegfelelőbbek, az iparés a művelődés.*”⁵

A városok kölcsöntartozásaival foglalkozó korabeli elemzés rámutatott arra, hogy az önkormányzatoknak – a jogszabályokban rögzített közfeladataik ellátása során – annak **érdekében**, hogy „közintézetet, intézményt, közművet, általános közberendezést létesíthessenek, illetve városfejlesztő beruházásokat és messze jövőre kiható

nagyfontosságú alkotásokat valósíthassanak meg, további és számottevő pénzeszközökre van szükségük”, e szükségleteket döntő részben külső erőforrások bevonásával tudják előteremteni a települések, ezért „városháztartási okokból különös jelentőséggel bírnak a városok kölcsönei, mert a dolog természeténél fogva a városi polgárság igényeinek növekedése, valamint a modern városi élet gyors üteme által fellépő újabb és újabb szükségleteknek kielégíthetősére irányuló törekvés a kölcsönök jelentőségét évről-évre rohamosan fokozza”. (Inántsyt-Pap, 1937. 802–803.) A korszak folyamán a városok kölcsönfelvételi jogát a törvényhatóságokról (vármegyékről és törvényhatósági jogú városokról) és a községekről (a települési önkormányzatokról) szóló 1886. évi XXI. és XXII. tc., a városok kölcsönéről szóló 1925. évi XXII. tc. valamint a közigazgatás újjászervezéséről szóló 1929. évi XXX. tc. szabályozták. E jogi keretek biztosították a kölcsönfelvétel lehetőségét, de a hitelfelvétel módját, illetve a beruházások jellegének meghatározását – a túlzott eladósodás és a kormányzati ellenőrzés biztosítása érdekében – alapvetően központilag írták elő és szabályozták. A belügyminiszter már 1924-ben körrendeletben hívta fel a városok közönségének figyelmét arra, hogy elszigetelt módon, a kormány előzetes tudta és hozzájárulása nélkül nem kezdenek külföldi kölcsön megszerzésére irányuló tárgyalásokat.⁶ A belügyi kormányzat jól látta, hogy a városok „*elkülönült külföldi kölcsön tárgyalásai a kívánt eredményt nem hozhatják meg, mert [...] egyes önkormányzati szervek elszigetelt hitelakciói mellett a pénzpiacon nem érhetők el oly kedvező feltételek, mintha egyesített erkölcsi és anyagi erejükkel lépnek fel a nyílt piacon a kormány irányítása és támogatása mellett*”. Ráadásul az önkormányzatok „*ötletszerű, elszigetelt hitelszerzési törekvései a tervszerű hitelpolitika folytatását [...] megnehezítik*”, míg a városi hitelígényeknek „*a kormány irányításával történő kielégítése mellett [...] az önkormányzat a nem okvetlen szükséges adósságcsinálástól visszatartható, ezzel a kamat és tőketörlesztés címén a külföldnek fizetendő terhek korlátozhatók, s ilyképp meggátolható az ország fizetési mérlegének passzív irányban való oly mérvű eltolódása, amelytől az ország oly nehézséggel megteremtett pénzügyi rendjét félteni lehet*”.

A nemzetközi gazdasági válság megjelenésével párhuzamosan – az ország külföldi eladósodottságának növekedésével és fizetési mérlegének romlásával összefüggésben – a városok kölcsönfelvételével kapcsolatban kialakított szigorú eljárás fenntartását és az önkormányzatok kölcsönfelvételének korlátozását írta elő 1929. október 14-én kiadott körrendeletében a belügyminisztérium.⁷ A jelentősebb vagyonnal és bevételekkel rendelkező magyar városok tehát már korábban is több eredménytelen kísérletet tettek arra, hogy működésük fenntartásához és fejlesztési elképzeléseik megvalósításához beföldi, vagy külföldi kölcsönöket tudjanak felvenni. (Honvári, 2004. 47–48.) Azonban a magyarországi pénzügyi intézetek egyrészt nem rendelkeztek megfelelő mennyiségű tőkével, másrészt az aktuális pénzügyi viszonyok szerint voltak hajlandók hiteleket folyósítani, míg a nemzetközi pénzügyi csoportok – állami garancia hiányában – egyenként nem voltak hajlandók hitelezni a településeknek.⁸ A kormányzat határozottan úgy vélte, hogy az állam kezdeményező és koordináló szerepe elengedhetetlen a kölcsöntárgyalások során, hiszen az egyes városok önálló kísérletei rontanák az ország hitelképességét, a kisebb városok pedig egyszerűen nem jutnának ilyen módon kölcsönökhöz, a hitelközvetítők pedig növelnék a kamatfelárat. (Közgazdasági Szemle 1925. 668–669., Makó, 2015. 86–88.)

A belügyi és pénzügyi kormányzat magához vonta a városoknak folyósítandó zálogkölcsön felvételével kapcsolatos ügyeket, és felmérést indított a városok körében a hitelígények és a hitelképesség felmérése érdekében. Kiderült, hogy a magyar városok döntő többségének szüksége van a külső erőforrásokra: 10 törvényhatósági jogú és 38 rendezett tanácsú város összesen 139.904.000 aranykorona összegű kölcsönre jelentette be igényét, amelyből 104.166.000 aranykoronát jövedelmező, míg 35.738.000 aranykoronát nem jövedelmező befektetésre kívántak fordítani. (Inántsyt-Pap, 1938. 483.) Mindössze 6 város nem jelentett be igényt kölcsönfelvételre. Tüzetes vizsgálat alá vetették az akkor városi ranggal rendelkező 54 település vagyoni helyzetét, költségvetési előirányzatait, bevételeik és kiadásaik alakulását, adóbevételi képességeiket. Megállapították, hogy a városok vagyoni hely-

zete, várható bevételeiknek alakulása, illetve a kölcsönből megvalósítandó termelő beruházások magas aránya kellő garanciát nyújt a nagyobb összegű hitelek felvételére. A magyar városok hitelképességének erősítése, a kölcsönkötvények forgalomképességének növelése és a nemzetközi befektetési piac érdeklődésének felkeltése a városi hitelek centralizációját tette szükségessé. Annak érdekében, hogy a városok együtt és közvetlen kapcsolatba kerülhessenek a nemzetközi pénzügyi piacokkal, a kormányzat tárgyalásokat kezdeményezett az amerikai hitelezési csoportokkal. A tárgyalások eredményeképp egy olyan hitelkonstrukció jött létre, amely a kölcsönöket igénylő magyar városok egyesített kötvény-ki-bocsájtásával a hitelfelvételben érdekelt településeket – a kormányzat közreműködésével – közvetlen módon hozta összekötetésbe a külföldi pénzügyi csoportokkal. (*Inántsy-Pap, 1937. 806.*)

A törvényhozás által jóváhagyott 1925. évi XXII. törvénycikk értelmében a városok saját jövedelmek terhére juthattak jelentősebb mennyiségű, hosszú lejáratú kölcsönhöz, amelyből mindegyik város annyit vehetett igénybe, amennyit a városi képviselőtestület határozata alapján a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve engedélyezett számukra, de a hitel évi adósságszolgálatának a nagysága nem haladhatta meg az adott város általános forgalmi adóból és kereseti adóból származó összes bevételének a felét. (*Honvári, 2004. 50.*)

A városoknak az általuk felvett kölcsönért mindenemű vagyonukkal és közjövödelmükkel kezességet kellett vállalniuk, de mivel a kölcsön felvételében több város is érintett volt, a törvény kimondta, hogy mindegyik város kizárólag az általa felvett kölcsönért szavatolt. A jogszabály alapján tehát a kötvénykiadás bizottság összesen 10 millió dollár névértékben bemutatóra szóló dollárkötvényeket bocsájtott ki, amelyeknek elnevezése „*Magyar Egyesített Városi Kölcsön Húsz Éves 7,5%-os Biztosított Törlesztéses Arany Kötvény*” volt. A Speyer-bankház a kötvényt 82%-os áron vásárolta meg, az elszámolás a városokkal szemben 82,5%-os árfolyamon történt meg, az évi kamatot 7,5%-ban állapították meg. A kölcsön után járó kamatok és tőketörlesztés biztosítására a városoknak az általános kereseti adóból és forgalmi adó részesedéséből eredő jö-

vedelmeit költötték le, oly módon, hogy ezeket a városi bevételeket, az állami adókhöz hasonlóan a területileg illetékes királyi adóhivatalhoz kellett befizetni, a hivatal pedig ezeket az összegeket – a felvett kölcsön teljes visszafizetéséig – a Magyar Nemzeti Banknál vezetett és elkülönített bankszámlára befizette. A kölcsönt a városok közjegyzői okiratba foglalt kötelezvény (főkötvény) alapján vették fel, a kölcsönkötvényeket a kölcsönt felvevő városok nevében egy négytagú bizottság bocsájtotta ki.

Az 1925-ben felvett 10 millió amerikai dollár nagyságú Speyer-kölcsön szétosztása során azonban kiderült, hogy egyes városok a rájuk eső kölcsönösszeggel a tervezett beruházásaikat nem tudják befejezni, míg más városok az egyre növekvő és nem halogatható szociális, közegészségügyi, gazdasági és kulturális célú közfeladataik ellátásához további kölcsönre szorultak, ezért a települések ismét a kormányzathoz fordultak, hogy újabb hiteligényeik kielégítéséhez járuljon hozzá. A városok bejelentése szerint 9 törvényhatósági jogú és 34 rendezett tanácsú város igényelt további kölcsönt, melynek 80%-át kívánták jövedelmező, míg ötödét nem jövedelmező beruházásokra fordítani.

A kormány és a törvényhozás hozzájárult az újabb külföldi kölcsön felvételéhez, így az 1926. évi XV. t.-c. 18. §-a alapján a városok az 1926. október 27-én megkötött megállapodás értelmében a Speyer-bankháztól további 6 millió dollár összegű kölcsönt vettek fel 7%-os kamatra.⁹ A második egyesített kölcsönből az alföldi települések közül Hódmezővásárhely és Szeged törvényhatósági joggal felruházott városok, valamint Békéscsaba, Cegléd, Gyula, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Jászberény, Karcag, Kiskunhalas, Mezőtúr, Nagykőrös és Szolnok rendezett tanácsú városok részesültek.¹⁰

Az újabb kölcsönt már alacsonyabb kamattal és magasabb árfolyamon sikerült megszerezni. Ezt az kellett ismét a Speyer-csoporttól felvenni, mert a korábbi megállapodás értelmében az 1925-ös kölcsönben részesült városok – melyek közül 27 település érintett volt a második kölcsönben is – a kölcsön törlesztésének időtartama alatt nem bocsáthattak ki Magyarországon kívül további kölcsönöket anélkül, hogy azt először a Speyer-bankháznak felajánlanák. A kimutatások szerint

az összesen 16 millió amerikai dollárnyi Speyer-kölcsönből a törvényhatósági jogú városok részére 7,3 millió dollár, a rendezett tanácsú (megyei) városok részére pedig 8,7 millió dollár felvételét engedélyezték.

A törvényhatósági jogú városok közül a kölcsönből a legtöbbet Szeged, a legkevesebbet Sopron kapta, míg a rendezett tanácsú városok közül a legtöbbet Újpest, a legkevesebbet pedig – az ekkor még városi rangú – Hajdúböszörmény vette fel. A Speyer-kölcsönöket igénybe vevő 9 törvényhatósági jogú és 36 megyei város között 18

alföldi település volt, a hitelt felvevő magyar városok 40%-át adták az alföldi városok. Az alföldi városok körében 4 település kölcsöne haladta meg az 500 ezer amerikai dollárt, 2 település vett fel 200 ezer dollár feletti összeget, míg a többi általában 5 és 200 ezer dollár közötti összeget igényelt. A legnagyobb összeget – 1.495 ezer dollárt – Szeged igényelte, míg a Debrecen által felvett hitel mértéke 900 ezer dollár volt, Hódmezővásárhely 600 ezer, Békéscsaba 520 ezer, Szolnok 332.453, Gyula pontosan 200 ezer, Cegléd pedig 194 ezer dollárt kapott.

1. sz. táblázat Az alföldi városok által igényelt és részükre biztosított Speyer-kölcsön összegei

Törvényhatósági jogú város	Engedélyezett kölcsön összege dollárban	Kézhez kapott összeg pengőben
Baja	500.000	2.329.199
Debrecen	900.000	3.941.747
Hódmezővásárhely	600.000	3.066.799
Szeged	1.495.000	7.113.400
Megyei város		
Békéscsaba	520.000	2.420.220
Cegléd	194.000+	878.309
Gyula	200.000	1.002.520
Hajdúböszörmény	5.000	22.138
Hajdúnánás	93.000	417.197
Hajdúszoboszló	120.975	568.904
Jászberény	30.000	149.506
Kalocsa	52.000	228.756
Karcag	72.020	317.582
Kiskunfélegyháza	270.000	1.196.479
Kiskunhalas	124.136,40	618.493
Makó	172.000	762.201
Mezőtúr	160.000	797.108
Nagykőrös	116.862	551.301
Szolnok	332.453	1.494.603

Forrás: Inántszy-Pap, 1938. 499.

Az 1925 után az önkormányzatokhoz érkező külföldi kölcsönöktől a kormány egyértelműen a gazdaság élénkülését, a termelő beruházások számának gyarapodását és az ország gazdasági teljesítményének növekedését várta. Rakovszky Iván belügyminiszter 1925. december 5-i nemzetgyűlés felszólalásában kiemelte, hogy „*a vidéki városok kölcsöne valóban üdvös és gyümölcsöző hatással lesz gazdasági életünkre, továbbá figyelemre tarthat számot a munkanélküliség jelentős enyhítése szempontjából is*”.¹¹ A kölcsön feltételeit megállapító egyezmény mellékletében meghatározták, hogy a városok milyen beruházásokra fordíthatják a felvett összegeket. A városokra eső kölcsön háromnegyed részét jövedelemtermelő beruházásokra kellett fordítani, a megfelelő beruházások megválasztásához pedig a hitelfolyósításban közreműködő Kereskedelmi Bank képviselőjének is hozzá kellett járulnia. Ez alapján a kereskedelmi, ipari és gazdasági célok között szerepelt az útburkolás, a vásárcsarnok, a vasút-és hidépítés, a fakitermelés, a városi közművek körében meghatározásra került a villanytelep, a gázgyár, a szemétfuvarozási üzem, a nyomda, a szeszfőzde, a tégl- és cserépgyár, a kenyérgyár és a jéggyár, a közegészségügyi célok között a fürdő, a kórház, a fertőtlenítő, a temető, a vízvezeték, a nyilvános illemhely, a csatorna és a vágóhíd, míg a szociális célok körében a kislakás, a munkásház és a munkásszálló, valamint az egyéb különféle beruházások körében az ingatlanvásárlás és a patakmeder szabályozás.

A városok által megindított beruházásokban kiemelt szerepet kapott az infrastruktúra és közműfejlesztés, valamint közvetve az idegenforgalom is. Így az alföldi települések közül Szeged az általa igényelt 4 millió aranykorona kölcsönből a tanyasi vasutat szándékozott kiépíteni, Debrecen lakásépítésre, vízműhálózat bővítésére, szennyvízszűrő telepre, vágóhídra, nyomdaüzemre, a második kölcsönből részesülő Hódmezővásárhely útburkolásra, városi bérházra, kórházra, földvásárlásra, partfürdő építésére szerette volna fordítani a pénz, Békéscsaba utat, hidat, fürdőt, villamos erőművet, kórházat akart létesíteni, Gyula út- és hidépítésre, gazdasági épületekre, állatvásárlásra, telekvásárlásra kívánta fordítani a hiteleket, Jászberény útépítésre, Karcag kultúrházra és „mozgóra” (azaz: mozira), Mezőtúr

piactér- rendezésre, méntelepre, bolthelyiségekkel ellátott városházára, míg Szolnok termálvizés fürdőre és szállodára kívánta fordítani a kölcsönt.

Az alföldi városok ambiciózus terveket dolgoztak ki fejlesztési elképzeléseik megvalósítására, a felvett kölcsönt pedig sokrétű, elsősorban infrastrukturális, kommunális és közösségi beruházásokra kívánták fordítani, a városfejlesztési koncepciók meghatározó része pedig közvetve és közvetlenül is az idegenforgalomhoz kapcsolódott, így a külföldi kölcsönből az alföldi városok az infrastruktúra-fejlesztések mellett fürdőépítésre, valamint vendéglő és bérház építésére is kívántak áldozni.¹² Az egyes városok részére kormányhatóságilag engedélyezett kölcsönök meghatározó részét jövedelmező, elsősorban városfejlesztési és közműüzemi beruházások, illetve vagyonszerzés alkották, de a nem jövedelmező beruházások is főként közegészségügyi, tudományos, oktatási, kulturális és városfejlesztési infrastrukturális beruházásoknak számítottak. Összességében elmondható, hogy az alföldi városokban a végül folyósított kölcsönöknek több mint 85%-át jövedelmező beruházásokra fordították. (Inántszy-Pap, 1938. 505.)

A Speyer-kölcsönök felvétele és az azok révén meginduló beruházások egybeestek a nagy gazdasági válság előtt tapasztalható rövid konjunkturális időszakkal, így a kedvező hatások helyi és nemzetgazdasági szinten is egymást erősíthették. Így értékelte ezt a periódust egy korabeli elemzés: „*A magyar városok a gazdasági fellendülés korában méhszorgalommal fogtak hozzá az alkotó munkához és a felkínált kölcsönöket szívesen fogadták el, különös tekintettel arra, hogy ezáltal bevételi forrásaik nemcsak hogy megizmosodtak, hanem számukra új, tekintélyes hozamot biztosító bevételi források nyíltak. Ezeket a kölcsönöket ugyanis a városok legtöbbszörre multhatatlanul szükséges és jövedelmező beruházásokra fordították, úgyhogy egyrészt a beruházás jövedelme bőségesen fedezte a kölcsönszolgáltatásra fordítandó összeget, másrészt a beruházás jelentékeny vagyonszaporodást eredményezett. Ezenfelül a kölcsönösszeg a gazdasági élet vérkeringésébe bekerülve, annak erejét is fokozta s így a hitelek feladatuknak mindenben megfeleleltek és termékenyítő körforgásukat megkezdték és folytatták.*” (Inántszy-Pap, 1937. 807.)

2. sz. táblázat Az alföldi városok Speyer-kölcsönből megvalósított beruházásai

	Beruházási célok	Beruházás tervezett összege (pengő)
Törvényhatósági jogú városok		
Debrecen		
Jövedelmező beruházások	Lakásépítés	1.088.950
	Szennyvíztisztító telep	185.871
	Vágóhíd	707.736
	Vízműbővítés	217.803
	Nyomda	707.750
	Köztisztasági vállalat	65.286
	Köztetető	10.134
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	577.227
	Múzeum	380.990
Hódmezővásárhely		
Jövedelmező beruházások	Útburkolás	1.425.299
	Bérbház	435.707
	Kórház	973.337
	Földvásárlás	50.000
	Partfürdő építés	138.997
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	43.459
Szeged		
Jövedelmező beruházások	Gazdasági vasút	3.211.766
Nem jövedelmező beruházások	Egyetem-építéshez hozzájárulás	3.901.634
Megyei városok (rendezett tanácsú városok)		
Békéscsaba		
Jövedelmező beruházások	Útépítés	79.7020
	Fürdő	373.600
	Híd	107.200
	Villamos mű	155.200
	Kórház	240.000
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	747.200
Cegléd		
Jövedelmező beruházások	Gazdasági vasút	878.309

	Beruházási célok	Beruházás tervezett összege (pengő)
Gyula		
Jövedelmező beruházások	Útépités	388.077
	Gazdasági épületek	61.527
	Állatbeszerzés	18.091
	Telekvétel	19.532
	Híd	20.807
Nem jövedelmező beruházások	Vízlevezető	23.853
	Öntözőmű és berendezés	32.832
	Kút	5.243
	Iskola	432.558
Hajdúböszörmény		
Jövedelmező beruházások	Vágóhíd	8.114
	Bérház	12.498
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	1.526
Hajdúnánás		
Jövedelmező beruházások	Villamos mű	417.197
Hajdúszoboszló		
Jövedelmező beruházások	Villamos mű	411.504
	Szeszfőzde	37.848
Nem jövedelmező beruházások	Járdaépítés	119.552
Jászberény		
Jövedelmező beruházások	Útburkolás	149.506
Kalocsa		
Jövedelmező beruházások	Vágóhíd, hűtő, jéggyár	188.980
	Temetkezési vállalat	17.821
	Útépités	9.300
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	12.655
Karcag		
Jövedelmező beruházások	Kultúrház, mozgó	202.992
Nem jövedelmező beruházások	Mélyfúrás	114.590
Kiskunfélegyháza		
Jövedelmező beruházások	Bérház, fürdő, szálloda	540.355
	Vágóhíd és jéggyár	656.124

	Beruházási célok	Beruházás tervezett összege (pengő)
Kiskunhalas		
Jövedelmező beruházások	Kórház	206.168
	Vágóhid	274.879
	Vásártér	68.723
Nem jövedelmező beruházások	Mélyfúrás	68.723
Makó		
Jövedelmező beruházások	Bérház	687.845
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	74.356
Mezőtúr		
Jövedelmező beruházások	Piac tér-rendezés	232.000
	Méntelep	101.108
	Városháza bolthelyiségekkel	464.000
Nagykőrös		
Jövedelmező beruházások	Villamos üzem	35.040
	Útburkolás	111.233
	Járlatkezelő hivatal építése	24.000
Nem jövedelmező beruházások	Tűzoltóaktanya	80.000
	Iskola	38.000
	Járda	48.000
	Kút fúrás	62.920
	Városszabályozás	128.108
	Illemhely	24.000
Szolnok		
Jövedelmező beruházások	Fürdő és szálló	607.608
	Bérház	352.529
	Vágóhid	367.074
Nem jövedelmező beruházások	Iskola	167.392
Jövedelmező beruházások összesen	41.313.079 P	
Nem jövedelmező beruházások összesen	7.084.818 P	
Mindösszesen	48.397.897 P	

Forrás: Inántszy-Pap, 1938. 499.

A táblázat adatai is azt igazolják, hogy egyes városok óvatosabbnak mutatkoztak a hitelek felvételénél. Úgy vélték, hogy a kölcsön nemcsak nagyon drága, feltételei nagyon súlyosak, ezért kockázatosnak tartották a városi jövedelmek nagyobb arányú lekötését. Úgy látták, hogy a bevételek jelentős részének elzalogosítása a település mindennapi működése során zavarokat okozhat. Kifogásolták, hogy a kölcsönt eredetileg sem kulturális célokra, sem lakásépítésre nem lehetett felhasználni.

A városok közgyűlését általában megosztotta a külföldi kölcsön felvételének kérdése, de a települések többsége úgy ítélte meg, hogy a jövő generációk számára megvalósuló beruházások a városok fejlődésének, gazdasági és kulturális megerősödésének forrásai lesznek. (*Dobrossy, 1996. 425.*) Akadtak kivételek is: a Speyer-kölcsön által biztosított forrásokat több jelentős, e térségbe tartozó település sem vette igénybe (pl. Kecskemét és Nyíregyháza).

Az első városi kölcsön sikeres felvétele után több hasonló hosszú lejáratú, nagy volumenű kölcsönügylet megkötésére került sor. A városok és a megyék 1926-ban 8, 1927-ben 9, majd 1928-ban már 14 alkalommal juthattak – egyre kedvezőbb feltételekkel – hitelekhez. (*Tomka, 1996. 85.*) A pénzügyi kormányzat természetesen felismerte a központi szabályozás nélkül folytatott, túlzott mértékű külföldi kölcsönök felvételéből eredő kockázatokat, de a központi szabályozásra a hitelviszonyok 1929 után bekövetkezett változása miatt érdemben nem került sor. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az 1925–1928 között a magyarországi városoknak és vármegyéknek folyósított kölcsönök nem csupán a háború alatt megrongálódott, megsemmisült infrastruktúra helyreállítását, vagy az elmaradt közműberuházások pótlását, hanem a magyar társadalom életkörülményeinek, közérzetének javítását, közvetett módon pedig a trianoni békeszerződés traumájának feldolgozását is elősegítették. A korabeli tudósítások nemcsak arról számoltak be lelkesedéssel, hogy 1925. szeptember végéig már közel 2,5 millió dollárnyi kölcsönt folyósítottak a magyar városoknak, s azok a települések, amelyek minden szükséges okmánnyal felszerelve vettek részt a kölcsöntárgyalásokon, „*alig pár perc alatt kézhez kapták az utalványt*”, hanem azon meg-

győződésüket is kinyilvánították, „*kétségtelen, hogy az amerikai dollárok hathatósan elő fogják mozdítani a magyar városok kulturális és gazdasági fejlődését*”.¹³

A városok a kölcsön első részletét 1925 szeptember második felében kapták meg, így a tervezett beruházások általában csak 1926 tavaszán kezdődhettek meg. A felhasználásra váró, átmenetileg szabad kölcsönösszegeket a települések igyekeztek helyi, illetve országos pénzintézetek helyi fiókjainál elhelyezni. (*Honvári, 2004. 53.*)

A hitelek „mellékhatásai” és az alföldi városok eladósodottsága

Az 1925–1928 közötti külföldi kölcsönfelvételek következtében a magyar városok eladósodottsága folyamatosan növekedett. 1933 őszére a városok országos összesített hitelállománya elérte a 166.514.244 pengőt, amelyből a törvényhatósági jogú városok 96.180.829 pengővel, a megyei városok pedig 70.333.415 pengővel részesedtek. (*Inántsy-Pap, 1937. 807–816. p.*) A városok kölcsöntartozásai után éves szinten fizetendő tőketörlesztés és kamat mértéke elérte a 21.370.280 pengőt, így a fennálló tartozáshoz viszonyítva a kölcsönszolgálat terhe 13,31%-ot tett ki. De ez az eladósodottság mind az első világháború előtti szinthez, mind pedig a települések vagyonához viszonyítva nem volt számottevő, hiszen a törvényhatósági jogú városokban a teher a vagyonnak átlagosan 15,73%-át, a megyei városokban 19,86%-át tette ki. (Összehasonlításul: ugyanebben az időben Budapest székesfőváros hiteltartozása 366.447.892 pengőt tett ki, s így a főváros esetében az adósság és vagyon aránya 27,94%-nak felelt meg.)

A 10 törvényhatósági jogú város közül Debrecen és Szeged 20 millió pengőn felüli hitelt vett fel. Miskolcnak és Kecskemétnek 20 és 10 millió közötti, három városnak 10 millió aluli és további háromnak 5 millió pengő alatti tartozása volt. A 45 megyei város (korábban rendezett tanácsú város) körében két város – Szombathely és Nyíregyháza – kivételével az egy településre eső hitelállomány az 5 millió pengőn belüli tartományba esett, 11 város hiteltartozása 2–5 millió pengő közé, 13 településé 1–2 millió pengő közé esett. A többi 19 városnak 1 millió pengő aluli tartozása volt.

A hitelállomány forrását tekintve 1933-ban a magyar városok kölcsöneinek valamivel kevesebb mint 50%-a volt külföldi pénzügyi csoportokhoz köthető. A külföldi hitelek túlnyomó többsége (87,4%-a) hosszúlejáratú kölcsön volt, amelyben természetesen a Speyer-bankháztól felvett 16 millió dolláros hitelnek a még ekkor hátra lévő mintegy 13,3 millió dolláros részösszege meghatározó arányt képviselt.

Az alföldi városok külföldi valutákban fennálló tartozásállománya nagyobb részben amerikai dollár, kisebb részben angol font és svájci frank volt. A törvényhatósági jogú városok közül dollárban a legtöbb adóssága Debrecennek (4 millió) és Szegednek (3 millió) volt, a megyei városok közül Eger 640.321 dollárral vezette a sort, míg az alföldi települések körében Békéscsabának 432.385, Ceglédnek 156.609, Gyulának 164.268, Jászberénynek 23.728, Karcagnak 55.934, Mezőtúrnak 169.349, Nagykőrösnek 91.144, Szolnoknak 268.274. dollárnyi hiteltartozása volt. A megyei városok ötödének – Balassagyarmatnak, Csongrádnak, Hajdúhadháznak, Kisújszállásnak, Kőszegnek, Nyíregyházának, Szentesnek, Túrkevének és Zalaegerszegnek – nem volt már pénztintézetekkel szembeni, idegen pénznemben felvett tartozása.

Az adatok alapján megállapítható, hogy a nem törvényhatósági jogú városok kedvezőtlenebb feltételekkel – általában magasabb kamatterherrel – juthattak külföldi kölcsönökhöz. Ebben szerepet játszott a városok alacsonyabb nemzetközi ismertsége, a pénztintézet központoktól való nagyobb távolsága, illetve kisebb vagyona és jövedelemtermelő képessége. A magyarországi városok eladósodottságát vizsgáló korabeli összefoglalás rámutatott arra, hogy „a legtöbb esetben a kölcsönök tekintélyes összege kimagasló aktív vagyonnal párosulva jelentkezik s lehet annak következménye, hogy a nagy vagyon jelentősebb kölcsönök felvételét tette lehetővé, vagy esetleg épen a kölcsönökből végzett beruházások tágitották szélesebbre a város vagyonmérlegének kereteit”, vagyis „pusztán a kölcsönösszeg nagyságából, – vagy akár annak egy főre eső mértékéből – nem lehet tehát a város eladósodásának helyes avagy káros voltára következtetni”. (Bene, 1935. 94–95.) A kölcsönfelvételt elmulasztó város esetleg fontos gazdasági, közegészségügyi

beruházások végrehajtásától esett el, míg a primer adatok alapján eladósodottnak látszó városok éppen a külföldi hitelek révén valósítottak meg polgárai életminőségét javító fejlesztéseket, vagy szereztek jelentős aktív javakat.

A kölcsönszolgálat ellátása során a zálogkölcsönben érintett városok – a területileg illetékes magyar királyi adóhivatal felügyelete mellett – a kölcsön fennállásának időtartama alatt a tőke- és kamattörlesztés céljára lekötött jövedelmeiket egy elkülönített postatakarékpénztári csekkszámlára fizették be, ahonnan a Magyar Nemzeti Bank számlájára könyvelték át az összeget, majd az esedékes összeget és jutalékot a meghatalmazott bank (Trustee) közvetítésével dollárban átutalták át a Speyer-bankháznak.

A nemzetközi gazdasági válság következtében fellépett pénzügyi nehézségek a Speyer-kölcsönök törlesztésében is változásokat eredményeztek. 1931. december 23-án a magyar kormány az ország arany- és devizakészletének megóvása érdekében transzfermoratóriumot rendelt el, megtiltotta a fennálló külföldi tartozások devizában történő kifizetését.¹⁴ Ennek értelmében a városi kölcsönök befolyt törlesztő-részleteit a Magyar Nemzeti Bank a Külföldi Hitelezők Alapjába utalta be, majd ezekből az összegekből a belföldi kötvénytulajdonosok szabadon beválthatták szelvényeiket, míg a külföldi kötvénytulajdonosok a beváltás céljából bemutatott szelvényeinek az értékét egy zárolt pengőszámlára utalták át.

A városokat a kölcsöntörlesztés szempontjából a gazdasági válság eltérő mértékben sújtotta. A legfőbb problémát a városi pótagadók elapadása, a város jövedelmeinek csökkenése jelentette, ám a mezőgazdasági áruk nagyobb arányú csökkenése miatti recesszió az agrártelepüléseket, az alföldi városokat mélyebben érintette. (Makó, 2015. 96–97.) 1929–1930-ban a magyar városok jelentős részét már nem is elsősorban a hosszúlejáratú Speyer-kölcsönből eredő terhek, hanem a jóval magasabb kamatozású függőkölcsönök hozták egyre nehezebb helyzetbe. (Solymár, 1989. 103–138.)

A gazdasági válság a Speyer-kölcsön kötvényeinek árfolyamára is negatív hatást gyakorolt. (Kallós, 1928. 83–84.) A települések egyre nehezebben kezelhető adósságállományá-

val kapcsolatban a városok országos kongresszusának delegációja 1930 áprilisában személyesen kereste fel Wekerle Sándor pénzügyminisztert, és kezdeményezte a Speyer-kölcsönök hosszabb lejáratú, kedvezőbb kamatozású hitelekre történő konvertálását.¹⁵ A pénzügyminiszter, aki „*legnagyobb jóindulatáról biztosította a küldöttséget*”, az államháztartás nehéz helyzetére hivatkozva a kormányzati segítség lehetőségét elvetette. A kölcsönszerződésben érintett, törlesztési nehézségekkel küzdő városok ezért 1932-ben ismét felvetették a csökkent árfolyamu kötvények tömeges visszavásárlását, illetve a hitel konvertálását és a kamatok csökkentését, de erre a pénzügyminisztérium nem adott engedélyt. (Makó, 2015. 99. p.)

Több súlyos pénzügyi helyzetben lévő település abban reménykedett, hogy az államtól kapott, vagy helyi szinten összegyűjtött készpénzzel az alacsonyabb árfolyam mellett akár negyedáron kifizethetik Speyer-kölcsöneiket, s ezzel nemcsak a kölcsöntől, de a több évtizedes kamatfizetési kötelezettségtől is megszabadulhat. A gazdasági válság elmélyülésével párhuzamosan a külföldi kölcsönökkel kapcsolatban is egyre radikálisabb kormányzati intézkedéseket kellett hozni. 1933. február 28-án a pénzügyminisztérium a záloglevelek és más kötvények tőketörlesztését felfüggesztette és a kölcsönök kamatszolgáltatását 5%-ra mérsékelte.¹⁶ Végül 1936. január 22-én a kormányzat elrendelte a zálogkötvények nosztrifikálását.¹⁷ E folyamat eredményeként a városi kölcsönök kötvényei megközelítőleg 60%-os arányban belföldi tulajdonba kerültek, így a Magyar Nemzeti Banknak a szelvények beváltására kevesebb valutát kellett fordítania. Az 1931-es transzferrendelet következtében azonban a hitelező a kölcsönszolgálati összeget nem kaphatta meg dollárban, így az esedékes kötvényeknek kisorsolása is elmaradt. A kötvények beváltására 1932 első és második félévében még sor került, de ezt követően a szelvényeket csak a Magyar Nemzeti Bank válthatta be. (Inántsý-Pap, 1938. 511.)

Az első folyósításokat követő néhány év alatt már jól érződtek az 1925 után felvett városi kölcsönök pozitív és negatív hatásai. Az alföldi városok jelentős részében több olyan infrastruktúrális fejlesztés, közüzemi, közegészségügyi,

kulturális, oktatási beruházás valósult meg, amelyeket önerőből nem tudtak volna megvalósítani. Az újonnan megépült oktatási, egészségügyi intézmények, bérházak, szállodák, utak eredményeként jelentősen átalakult a magyarországi városok képe. A településrendezési folyamatok következtében modernizálódott a városok szerkezete, a közműfejlesztések, a közegészségügyi, oktatási és kulturális befektetések révén számottevő mértékben bővült a települések által nyújtott szolgáltatások színvonala, javult az ott lakók életminősége. A külső források helyi vállalkozókat és munkásokat juttattak munkalehetőséghez, ami mérsékelte a városokban tapasztalható munkanélküliséget és szociális feszültséget. A kölcsönök szükségszerű fejlesztések forrásait biztosították, évtizedes elmaradásokat pótoltak, és jövőbe mutató módon formálták a magyar városok arculatát, így ezt a korszakot joggal tarthatjuk a 20. századi markáns városfejlesztési koncepciók kidolgozása szempontjából is előremutató időszaknak.

Sok beruházás reprezentatív, ideológiai alapokra épülő városrendezési célokat is szolgált, érzelmi gyökerekkel is rendelkezett. A két világháború között megindított településfejlesztés eredményeként tapasztalható minőségi előrelépés, területi és funkcionális bővülés több alföldi települést is arra ösztönzött, hogy igazgatási önállóságának megnövelése érdekében újra és újra törvényhatósági jogú várossá választás kezdeményezze. (Fülöp, 2014. 227–247.)

Összefoglalás

Összességében egyetérthetünk a kölcsönök felhasználását összegző korabeli véleménnyel, amely szerint „*Bár a városokra a Speyer-kölcsön szolgálata érzékelhető terhet jelentett, mégis a kölcsönfelvételben szívesen vettek részt, mert tudatában voltak annak, hogy ezen a révén jelölik meg és építik ki a haladás útját és hogy ezzel a rendelkezésükre álló erőtartalékokat a nemzeti célok szolgálatába állítják.*” (Inántsý-Pap, 1938. 516.) Mindemellert azonban nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a települések jelentős részében sok vita övezte már a hitelek felvételét is, és voltak városok, ahol a kölcsönből indított beruházások meghaladták a közösség teherbíró képességét.¹⁸ A kormányzat által is jóváhagyott hitelbeáramlás, a források bősége több települést is arra csábított, hogy teherbíró képes-

ségét meghaladó mértékben vállalja az eladósodás kockázatát.

A települések általában kikötötték, hogy az építkezéseken lehetőség szerint helyi vállalkozásokat és munkaerőt kell alkalmazni, a nagyberuházások helyi vállalkozókra gyakorolt, illetve a munkanélküliség csökkenését eredményező kedvező hatásai nem bizonyulhattak tartósak. Problémát jelenthetett az is, hogy a város tulajdonát képező vállalatok, közüzemek az előzetes számítások ellenére sem biztosítottak kellő bevételeket, s így nem tudtak kellő mértékben hozzájárulni a törlesztőrészek anyagi forrásainak előteremtéséhez. Feltételezhető, hogy a városok tisztviselői apparátusa sem volt minden esetben felkészült a beérkező hitelek kezelésével, felhasználásával és a meginduló beruházások koordinációjával kapcsolatban felmerült nagyobb horderejű és összetettebb feladatok ellátására. Tény, hogy már a kölcsönök kiutalását követően problémák merültek fel az összegek jogszerű felhasználásával kapcsolatban, s voltak városok, ahol a belügyminiszter szigorú vizsgálatokat rendelt el. Nem véletlen, hogy „*Speyer-fegyelmik szerte az országban*” – szalagcímmel jelent meg a Magyarország című lap 1928. április 11-i száma.¹⁹ Az indokolatlanul sok fejlesztést gyakorta csak újabb kölcsönök felvételével lehetett befejezni, amely olyan adósságsapdába vezethette a városokat, aminek következménye a csőd, a fizetésképtelenség, vagy akár a város ingatlanjainak kényszerű eladása is lehetett. (*Dobrossy, 1996. 426–445.*)

A szakirodalom érzékelhetően kevesebbet foglalkozott azokkal a városokkal, amelyekben a külföldi kölcsönök felhasználását illetően súlyos problémák, gazdasági visszaélések és politikai botrányok keletkeztek, jöllehet a korabeli sajtóban több ilyen eset is napvilágra került. Az alföldi városok két világháború közötti településfejlesztési koncepcióinak tüzetesebb vizsgálata, összehasonlító elemzése még további kutatásokat igényel.

FÜLÖP TAMÁS

Jegyzetek

1. 1925. évi XXII. törvénycikk a városok kölcsönéről. = <https://1000ev.hu/index.php> (Letöltés dátuma: 2017. február 9.)

2. Bővebben: *Honvári, 2001. 330–351.*, *Honvári, 2006. 19–42.*, *Kaposi 2010. 269–282.*

3. Szolnokon pl. a közúti Tisza-híd, a Megyeháza, a Vártemplom és a városi úthálózat mellett számos köz- és magánépület is komoly károkat szenvedett 1919-ben. *Vö. Fülöp, 2013. 105–110.*

4. Nyírvidék, 1924. szeptember 17.

5. Klebelsberg Kunó miniszter beszéde a debreceni Déri Múzeum avatásán. Magyar Távirati Irodai hírei 1920–1956. MTI 1930. május 25. = <https://library.hungaricana.hu/> (Letöltés dátuma: 2017. április 27.)

6. 54.033/1926. B. M. számú körrendelet külföldi kölcsön megszerzése tárgyában.

7. 79.381/1929. B. M. számú körrendelet, a vármegyék, városok és községek kölcsönfelvételeinek korlátozásáról.

8. Magyar Távirati Irodai hírei 1920–1956. Heti kiadás, 1924–1941. 53. heti kiadás, 1925. július 9. = <https://library.hungaricana.hu/> (Letöltés dátuma: 2017. február 9.)

9. 1926. évi XV. törvénycikk az 1925/26. és az 1926/27. évi állami költségvetésekről. Online: <https://1000ev.hu/index.php> (Letöltés dátuma: 2017. március 2.)

10. 5.445/1926. P. M. számú körrendelet a városok újabb külföldi kötvénykölcsöne nyújtásának feltételeit szabályozó rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában.

11. Rakovszky Iván belügyminiszter beszédét közölte: 8 órai újság, 1925. december 5.

12. 8 órai újság 1925. október 13.

13. Magyarország, 1925. szeptember 20.

14. 6.900/1931. M.E. számú rendelet a külfölddel szemben fennálló egyes tartozásoknak pengőértékben való befizetése tárgyában.

15. Magyar Távirati Irodai hírei 1920–1956. Napi Hírek, 1930. április 19. = <https://library.hungaricana.hu/> (Letöltés dátuma: 2017. május 5.)

16. 450/1933. P. M. számú rendelet a külfölddel szemben fennálló egyes tartozásoknak pengőértékben való befizetéséről szóló 6.900/1931. M. E. számú rendeletben megszabott letételi köteletség mérvének megállapítása tárgyában.

17. 300/1936. M. E. számú rendelet értékpapírbehozatal eltiltása, részvények osztalékszelvevényei, záloglevelek és kötvények szelvevényei beváltásának újabb szabályozása és a külfölddel szemben fennálló áruvételár tartozásoknak pengőben lerovása tárgyában.

18. 1929 nyarán többek között Egerben is igen komoly vita bontakozott ki a városi képviselőtestület rendkívüli ülésén, ahol a külföldi kölcsönt vízvezetékhalózat és szálloda építésére kívánták fordítani, de a beruházásokat csak újabb kölcsön felvételével volt képes bef jezni a város. Eger, 1929. augusztus 15.

19. Magyarország, 1928. április 11.

Hivatkozott irodalom

Dobrossy István (1996): Miskolc infrastruktúrájának modernizálása és a „Speyer” bankkölcsön felhasználása (1925-1950). In: A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve XXXIII-XXXIV. Miskolc, 1996. 423–452.

Fülöp Tamás (szerk., 2013): Jász-Nagykun-Szolnok megye székházának és közigazgatásának története (1876–1990). Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Szolnok.

Fülöp Tamás (2014): Négy kudarcra kárhozott kísérlet. Szolnok város kérelmei törvényhatósági jogú várossá válás tárgyában 1922-1947. In: ZOUNUK A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve, 28. sz. Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Szolnok, 2014. 205–250.

Honvári János (szerk., 2001): Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Aula Kiadó, Bp.

Honvári János (2004): Győr és az egyesített városi kölcsönök 1925–1928. In: Limes 2004. 4. sz. 43–57.

Inántszy-Pap Elemér (1937): A városok tartozásai, különös tekintettel a kölcsöntartozásokra. In: Városi Szemle XXIII. évf. 1937. 6. sz. 801–826.

Inántszy-Pap Elemér (1938): A magyar városok Speyer-kölcsönei. In: Városi Szemle XXIV. évf. 1938. 482–516.

Kaposi Zoltán (2010): Magyarország gazdaságtörténete 1700–2000. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.

Makó Imre (2015): A Speyer-kölcsön és Hódmezővásárhely. In: Helytörténelmi Tanulmányok. A Hódmezővásárhelyi Szeremley Társaság Évkönyve. Hódmezővásárhely, 2015. 83–102.

Solymár Imre (1989): A pénz és a hitelélet Szekszárdon. In: Dobos Gyula (szerk.): Szekszárd város történeti monográfiája. II. köt. Szekszárd, 1989. 103–138.

Tomka Béla (1996): A magyarországi pénzügyintézetek rövid története (1836–1947) Gondolat Kiadó, Bp.

Abstract

In this paper, I intend to examine one of the most important periods of the city development and its characteristics. In 1925, after the recruitment of Speyer-loans, began a new chapter of settlement developments in Hungary. As a result of the loans, significant investments in public utilities and infrastructures have been started in several cities in the Great Plain. At the same time, considerable settlement and public institution building works were started. Investments from foreign loans have resulted in significant developments. This helped cities struggling with resources shortages and modernization. But the loans also resulted in the long-term indebtedness of Hungarian cities.